

Före årsmötesförhandlingarna höll Andreas ett mycket intressant föredrag om två nyligen genomförda arkeologiska undersökningar i Kronobergs län. Dels bosättningarna vid Ekelund, väster om E4:an, nordväst Ljungby 2023 och sedan gravfältet vid Öjaby kyrka i Växjö 2024.

Ekelund

Ett blivande industriområde inom Eka by undersöktes. Undersökningen berörde en fossil åkermark som innehöll flertal röjningsrösen, fem boplatser och två gårdstomter. Inom området påträffades fynd från tidig mesolitikum, neolitikum, brons- och järnålder samt medeltid.

Den tidig-mesolitiska lämningen, en härd, har säker tidsbestämning till ca 7400-7100 f Kr genom 14C-analys av hasselnötsskal. Detta är bland de äldsta i Ljungby-området. Bedömningen är att de mesolitiska individerna kommit från Hallandskusten via Nissans dåvarande utlopp vilket rann från Forn-Bolmen.

Inom den fossila åkern togs prover för 14C-analys, pollen och makro. Proverna visade på aktivitet från förromersk och romersk järnålder till nyare tid (1500-tal) men där huvudperioden var folkvandringstid och vendeltid. Pollenanalysen påvisade en omfattande odling under främst vendeltid där vete dominerade. Makro-proverna visade dock inget vete utan på odling av skalkorn, råg och havre. Området har både nyttjats för bete och spannmålsodling.

Andreas visade foto på grävt tvärsnitt från ett av fornåkerns många röjningsrösen där man tydligt kunde se lagerföljden från aktiviteterna.

Foto A Emilsson

Vid schaktning inom den fossila åkern påträffades en mindre boplatz från för-romersk och romersk järnålder. Ett 100-tal meter bort påträffades fler stolphål, för 3 byggnader, varav ett större bostadshus. Det utgjordes av ett tydligt nytt gårdsläge, daterat till folkvandringstid, ca 410 490 e Kr.

Bostadsbyggnaden hade en upphöjd eldstad. Ett hundratal meter från gården fann man ett hantverksområde för enkel järnframställning och smide, sannolikt för eget bruk. Även ett område med flera gropar fyllda med keramikrester påträffades, daterat 450-500 e Kr, alltså också det folk-vandringstid. Det är ovanligt att hitta keramik från folkvandringstiden och det finns inga kända ugnar i Sverige. Prover visar att leran är lokal.

Även här saknades alltså ugnar vilket tyder det på att keramiken bränts i öppen härd. En grop innehöll ca 2 kg keramik. Enligt keramikexperten Torbjörn Brorson har likartad keramik (med fingeravtryck) påträffats på Gotland. Man är osäker om det rör sig om tillverkning eller någon slags rituell deponering.

Ett tredje gårdsläge i det som är Eka by undersöktes. Det dateras till sen vendeltid-vikingatid och utgjorde sannolikt en större gård. Byggnaden var något mindre men också tre-skeppig. Intill fann man vid förundersökningen en större rest av en byggnad, potentiellt en hall-byggnad. Detta område slutundersöktes tyvärr inte, eftersom marken ska bevaras som naturområde. Eka by blir sedan kvar under medeltid och in i nyare och modern tid. På markerna finns även torp från 1800-tal och ett hus som byggdes 1907. Avslutningsvis påpekades att gravfälten intill, närmare E4:an, är från vendel- och vikingatid och kan ha utgjort by-gravfält för Eka och närliggande boplatser. I området finns även bronsåldersboplatser.

Öjaby.

Undersökningsområdet hade en yta på ca 10 x 20 meter och utgjordes av ett gravfält från vendel-vikingatid. Det ligger strax söder om Öjaby kyrka och i området bedöms finnas ett flertal, nu ej längre synliga gravar. Generellt är det ju så att det alltid finns fler gravar än man tror vid gamla gravfält och äldre kyrkor. Undersökningen skedde pga av ett tillstånd för husbyggnation, kostade drygt 1 miljon kronor och husbygget har så vitt känt ännu inte påbörjats. Eftersom hela området är fyllt med gravar, flera sannolikt dolda, innebär det ju att inga "trädgårdsarbeten" är möjliga utan arkeologiska undersökningar. På platsen fanns en bod, byggd i modernare tid. Vid förundersökning konstaterades att den byggts på en av gravarna. Boden revs och graven ingick i slutundersökningen.

Sammanlagt påträffades och undersöktes sju stensättningar/gravar. Tre av dessa syntes inte ovan mark. I flera av gravarna påträffades små brynen av sten. Gravarna hade likartad utformning. Kan liknas vid "stekta ägg". Låga upphöjningar, endast några decimeter. Brandlager i mitten, brätte av större stenar och sedan täcklager av mindre sten. I brandlagren påträffades människoben och även ben av medelstora däggdjur, (eventuellt hund, får/get).

Gravfältet visar på den tydliga skillnaden i begravningstraditioner mellan Finnveden och Varend under vendel- och vikingatiden. I Finnveden utgjordes den av gravhögar, i Varend stensättningar med låg upphöjning och även resta stenar.

I en grav påträffades i det centrala brandlagret ca 2 liter brända ben med det typiska brättet av sten. Eventuellt är det två faser, vendel- och vikingatid, då det i graven även fanns två 60 cm långa förkolnade "störar" med rester av en förkolnad kruka. I en vikingatida grav fanns resterna av två små kärl, kanske två yngre individer.

I en grav, med rektangulärt placerade större stenar centralt, daterad vikingatid ca 900-tal, gjordes fynd av 12 st genomborrade, olikfärgade, pärlor. Foto A Emilsson

De flesta ca 1-2 cm, bl a en melonfärgad och en i bergkristall. En pärla, ca 3 cm stor, var halvädelsstenen Kerneol. Pärlorna, som är ett ovanligt fynd i Varend, har troligast varit ett halsband och låg framför en flat sten mitt i graven. Även rester av ett spänne, av kniv och ett bryne påträffades.

Foto A
Emilsson

I en stensättning med en handfull brända ben påträffades en avlång liggande sten vilken ej varit rest (fundament saknades). I övrigt var graven ren från fynd. Utformningen var något avvikande med små sten i mitten och ett runt mitt-klot. En möjlig förklaring att det rör sig om en sk kenotaf, en symbolisk grav utan kropp. En grav fortsatte utanför undersökningsområdet varför den endast grävdes ut delvis. Den bedöms som fyndrik. Här påträffades 3 brynen och en sk ögonpärla.

Under den bortplockade boden påträffades en stor grav. Kantkedjan var skadad, stenar hade plockats bort för en garageväg. Undersökningen visade att graven fått en utökad stensättning. Brandlagret låg centralt men hade utsatts för en ca 2 meter lång rektangulär genomgrävning som låg i öst-västlig riktning. Bedömningen är att den utgörs av en senare kristen jordfästning, vilken dock ej gick att datera. Det kan röra sig om religionsskiftet vid vikingatid.

Foto A Emilsson

Nuvarande Öjaby kyrka är restaurerad i början på 1900-talet efter att den tidigare kyrkan brunnit. Men på platsen har det troligen funnits en medeltida träkyrka. Öjaby-området, som är ett av de mest undersökta områdena i Växjö, är mycket rikt på fornlämningar. Inte minst gravfältet som sträcker sig från det nu delvis utgrävda området, längs gamla landsvägen vidare mot Norrby, med gravar bl a i flertal trädgårdar.

Slutrapporter från Ekalunds-undersökningen kommer under våren och den från Öjaby till hösten. Föreningen ska försöka skicka ut länkar till dessa.

Vid anteckningarna/Magnus Hasselqvist